

עוד בעניין שאלת קיומו של תרגום אונקלוס לברכת כוהנים

במאמר מלומד, כדרכו, סקר הרב ד"ר רפאל בנימין פוזן את שאלת קיומו של תרגום אונקלוס לפסוקי ברכת כוהנים שבפרשת נשא.¹ בהערה 8 הוא סוקר ראשונים ואחרונים שעסקו בשאלה זו. ברצוני להוסיף לרשימת הטוענים שהתרגום המצוי לברכת כוהנים אינו משל אונקלוס, את אחד מפרשני המקרא החשובים, רבי לוי בן גרשום, וכך כתב בביאורו על אתר:²

דבר אל אהרן ואל בניו – למדנו שזאת המצוה היא לאהרן ולבניו,³ והיא לברך את ישראל בכל יום בזה האופן הנזכר בזה המקום. והנה לעומק זאת הפרשה לא תרגם בה אונקלוס דבר.⁴

האם הכיר רלב"ג את הנוסח המצוי או לא, היא שאלה שולית לענייננו;⁵ מה שברור הוא, שלדעתו, אונקלוס לא תרגם קטע זה כלל, ואם מצוי נוסח כלשהו בכל זאת,

1. ר"ב פוזן, 'ברכת כוהנים בתרגום אונקלוס', מגדים מא, תשס"ה, עמ' 19-31.
2. הנוסח הוא על פי נוסח מהדורתנו לביאור הרלב"ג לבמדבר המצויה בהכנה (ב' ברנר וכ' כהן [עורכים], חמישה חומשי תורה עם ביאור הרלב"ג לתורה, מעלה אדומים. עד כה יצאו לאור חמישה כרכים, בראשית-ויקרא, תשנ"ג-תשס"ו).
3. נראה שכוונתו לומר שהפסוק מבאר שגם בני אהרן, הכוהנים ההדיוטות, מצויים במצווה זו. ראה: ספרי במדבר פיסקא לט (על פי ביאורו של רבי דוד פארדו, ספרי דבי רב, ירושלים תש"ן, עמ' ריד-רטו); וראה חזקוני. בחלק מכתבי היד נוספה כאן המילה "לבד", ולפי נוסח זה הכוונה היא למעט את שאר ישראל, וכמבואר בכתובות כד, ב, עיין שם (וראה: ערך "זר", אנציקלופדיה תלמודית, עמ' שפג).
4. יש לציין שבהמשך דבריו כתב הרלב"ג: "כה תברכו את בני ישראל – רוצה לומר בזה הלשון, שהוא לשון הקודש; והיה זה כן, כי אם יעתיקו זה המאמר ללשון אחר אולי תפסד הכונה ותתבלבל". בעניין החיוב שתהיה הברכה בלשון הקודש, ראה: ספרי במדבר פיסקא לט, מהד' הורוויץ עמ' 42; משנה סוטה פ"ז מ"ב (לב ע"א); גמרא לג ע"ב; לח ע"א; הרמב"ם, הלכות תפילה וברכת כוהנים פ"ד ה"א.
5. בהקשר זה ראוי להזכיר את דבריו המפורשים של חכם פרובנסלי נוסף (שקדם מעט לרלב"ג), שאף אותו יש להוסיף לרשימתו של פוזן, והוא רבי משה הכהן מלוניל בהשגותיו לרמב"ם הלכות תפילה וברכת כוהנים פ"ב ה"ב (שפסק שברכת כוהנים נקראת ואינה מיתרגמת), וזו לשון הרמ"ך שם: "תימה למה הזכיר ברכת כוהנים דהא אין תרגום לברכת כוהנים כלל".

הרי שלא מידו של אונקלוס יצא.⁶

אפשר גם להוסיף לרשימתו של פוזן חכם ספרדי נוסף שכתב כעין דברי תלמיד רבנו יונה שהובאו אצל פוזן. ראה: **חידושי הריטב"א** לברכות, מהד' הרב משה הרשור, ירושלים תשנ"ו, עמ' כט (בעניין זהות המחבר, ראה שם בהקדמה). למרות שדבריו הם בעקבות תלמיד רבנו יונה, יש בהם כדי להעיד על היעדר תרגום אונקלוס גם מהנוסחים שהיו לפניו (שהרי לא העתיק כל דברי תלמיד רבנו יונה, ראה שם הערה 228).

לדיונים בנושא זה ניתן להוסיף גם את תשובתו של הרב עמרם בלום (שו"ת **בית שערים**, ירושלים תשס"א, אורח חיים סימן קב), ואת תשובתו של הרב מנשה הקטן (שו"ת **משנה הלכות**, ניו יורק תש"ס, חלק יא סימן רכז).

6. אגב, **בדף שבועי** 550, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן תשס"ד, הובאו דברי רלב"ג אלו בהקשר אחר, ולפניהם כתובים הדברים התמוהים הבאים: "בכיוון זה מפרש הרלב"ג את משמעותה של ברכת כוהנים... ומציין כי אונקלוס לא תרגם בברכה דבר. למעשה אונקלוס תרגם את הברכה לארמית אך לא הוסיף עליה ביאור...".